

6.2. Kahekihilise Euroopa kodanikeühiskonna käsitlus

Teine autorite koolkond peab ühtse Euroopa *polise* kujunemist kas vähemalt lähiajal ebarealistlikuks ootuseks või ka põhimõtteliselt mitesobivaks lähenemisviisiks. Vaatleme lühidalt nende kriitikat riigiülese kodanikeühiskonna käsitluse suhtes ja arusaama Euroopa kodanikeühiskonna toimimise alustest.

Riigiülese kodanikeühiskonna käsitlust arvustatakse empiirilise paikapidamatuse pärast. Esiteks on kodanikeühendustele esmased kodused, oma maa teemad koos ootusega, et need teemad peaks lahendama oma riigivõim. Teiseks kipub Euroopa Liidu poliitikat iseloomustama performatiivne vastuolu: igapäevane käitumine kipub jälgima oma riigi huve ja vastandub seega ühise huvi retoorilisele ideaalile. Kolmandaks, raskused veenmaks ühistunnetes ajaloonarratiivides. (Diaz 1994, 1997)

Weileri arvates on territooriumist lahutatud ühendused ja hargmaised identiteedid juba tekkimas ning Euroopa Liidu kodakondsus illustreerib seda protsessi. Tema mudelis kuulub inimene samaaegselt paljudesse riigiülestesse üksustesse, mis toimivad rahumeelselt koos. Kollektiivsed identiteedid ei pruugi siiski edukalt koos toimida, seda kinnitavad näiteks Baskimaa ja Balkan. Weiler ega teda pooldavad autorid ei suuda empiiriliselt tõendada, et riigiülene kodanikkond on tekkimas, mis viitab, et kollektiivne kuuluvus ei ole piisavalt tugev, edestamaks liikmesriikide oma. Riigiülese kodanikkonna puudumist väljendab nii Euroopa meediasüsteemi, reaalselt üle-euroopaliste ühtsete erakondade kui poliitiliste juhtkujude puudumine. (Rumford 2003)

Pole kahtlust, et kodanikeühiskond Euroopa ruumis kasvab koos aktiivsete vabäühingute turu ning isikute ja mõtete vaba liikumisega. Samas tuleneb selline kodanikeühiskonna kasv ennekõike riikide endi ümberkujunemisest võrgustikuvalitsemise ja üleilmastumise võtmes ning vabäühingute kohustuse puudumisega piirata end ühe rahvusriigi piiridega. (Closa 2001: 187-188)

Varased uurijad keskendusidki Euroopa kodanikeühiskonna kasvule vabäühingute mitteformaalse koostöö ja lõimumise võtmes, kus intensiivsed interaktsioonimustrid kujunevad ilma valitsuse kavatsatud sekkumiseta, kaasnedes turu, tehnoloogia, kommunikatsioonivõrgustike ja sotsiaalse vahetuse (*social exchange*) muutustega, samuti usuliste, sotsiaalsete ja poliitiliste liikumiste mõjul (vt nt Wallace 1990: 54).

Samas ei kujune sellise süveneva koostöö tulemusena ja isegi institutsionaalse õppimise ja laenamise tulemusena ühtset Euroopa kodanikeühiskonda, vaid erinevate riikide vabauhingute parem haakumine, ühised koostööpraktikad ja –traditsioonid. Sidney Tarrow (1994) väidabki, et sotsiaalsed liikumised muutuvad hargmaiseks üksnes piirini, kus nad haakuvad riigiüleste institutsioonide ja poliitikaprotsessidega, mis pakuvad identiteete, eesmäärke ja poliitilisi võimalusi samal viisil rahvusriigi omadega.

Tulemusena kujuneb sarnaselt Euroopa identiteedi käsitlestega kahekihiline Euroopa kodanikeühiskond, kus elujõulised on nii rahvusriiklik kui üleliiduline areen, mille toimimine teineteist rikastab. See haakub ühisidentiteedi peatükist juba tuttavate Euroopa rahvasteriigi ehk *demoikratia* (Nicolaïdis 2003) ja süvaerisuse (Taylor 1994) käsitlestega. Üldiselt tunnustatakse erinevate nägemuste ja seotuste võimalikkust ja antakse eri rühmitustele õigus enda omi järgida.